

Turystyka zrównoważona na Podlasiu

Eugeniusz Wiśniewski
Podlaskie Stowarzyszenie Agroturystyczne

Z uwagi na cenne walory przyrodnicze, kulturowe i etniczne, turystyka stała się ważną dziedziną gospodarki naszego województwa. Wraz ze wzrostem natężenia ruchu turystycznego i nadmiernym obciążeniem turystami coraz większej części regionów Podlasia , stała się zagrożeniem dla niektórych cennych obszarów.

Szansa na zachowanie istniejących walorów, przy coraz większej masowości turystyki, jest jej zrównoważony rozwój i właściwe zarządzanie na wszystkich etapach rynku turystycznego .

Głównym założeniem turystyki zrównoważonej jest osiągnięcie harmonii pomiędzy podmiotami turystycznymi, środowiskiem naturalnym i lokalnymi społecznościami. Podtrzymanie trwałości zasobów przyrodniczych, walorów krajobrazowych i kulturowo-historycznych leży interesie zrównoważonego rozwoju turystyki.

Koncepcja turystyki zrównoważonej opiera się na podstawowych zasadach, które mają na celu:

- Zachowanie procesów ekologicznych, dbanie o środowisko naturalne i ochrona bioróżnorodności,
- Ochrona wartości kulturowych, regionalnych i tradycyjnego krajobrazu,
- Ochrona zasobów na których opiera się turystyka przed degradacją i wyczerpywaniem,
- Planowanie w rozwoju turystyki we współpracy z wszystkimi zainteresowanymi podmiotami,
- Wspieranie nowych źródeł dochodów ludności lokalnej.

Spełnienie wyżej wymienionych zasad wymaga, od osób zajmujących się turystyką, oprócz umiejętności świadczenia usług, zasad marketingu, zagadnień kulinarnych, opieki nad gośćmi, wiedzy na temat zrównoważonej turystyki. Dotyczy to zarówno dużych podmiotów, jak i właścicieli gospodarstw agroturystycznych. Warunkiem rozwoju turystyki zrównoważonej jest wysoki poziom świadomości ekologicznej mieszkańców i ludzi związanych z turystyką. W wielu wypadkach niska świadomość mieszkańców może powodować degradację środowiska przyrodniczego i kulturowego, uniemożliwiając jego turystyczne wykorzystanie w przyszłości.

W warunkach podlaskich w największym zakresie zasady te spełnia agroturystyka, która poprzez swoje rozproszenie, bliskość najbardziej atrakcyjnych przyrodniczo obszarów i ograniczoną skalę działalności, w najmniejszym stopniu ingeruje w środowisko w którym funkcjonuje. Zwłaszcza gdy działalność agroturystyczna oparta jest o gospodarstwo rolne, a produkcja w nim prowadzona jest metodami ekologicznymi. Połączenie czynnego gospodarstwa, atrakcyjnego wiejskiego krajobrazu i sentymentu turystów do wsi, gwarantuje sukces zrównoważonej turystyce wiejskiej.

Zrównoważona turystyka na wsi to:

- Kameralna, indywidualna i rodzinna forma wypoczynku,
- Znacznie bliższy kontakt z gospodarzami i społecznością lokalną,
- Mała skala inwestycji i ograniczona ich ingerencja w środowisko,
- Możliwość poznania lokalnych atrakcji turystycznych i specyfiki regionu,
- Dochody z działalności turystycznej pozostające w regionie i służące lokalnemu rozwojowi,
- Dbanie o zachowanie kultury i lokalnej tożsamości.

Istotą agroturystyki jest jej wiejski charakter na który składa się :

- Rodzaj i wielkość miejscowości w której jest prowadzona działalność agroturystyczna,
- Czynne gospodarstwo rolne wraz z otaczającą je przestrzenią lasów, łąk i krajobrazem,
- Struktura społeczna z sezonowością pracy i stylem życia podporządkowana cykлом produkcyjnym,
- Wiejska kultura, zwyczaje i tradycja.

Niestety wraz z rozwojem ruchu turystycznego zmienia się otoczenie w którym działa agroturystyka. Wzrasta ilość ingerencji w charakter regionu, krajobraz, narzucane są nowe obce wzorce niezgodne z architekturą i kulturą. Negatywne zmiany dotyczą przestrzeni wiejskiej, zmieniając wiejski krajobraz poprzez m.in. : wycinkę drzew, zarówno w gospodarstwach, jak i na poboczach dróg, wprowadzanie zieleni typowej dla zieleni miejskiej, obsadzanie ogrodów iglakami i wykładanie ścieżek brukiem, zmieniając wygląd tradycyjnych wiejskich siedlisk. Zmienia się wygląd architektoniczny wsi, przez niewłaściwą modernizację budynków i wprowadzanie obcych wzorców i materiałów niepasujących do stylu i tradycji architektury na danym obszarze. W wielu przypadkach zmiany te podejmowane są w ramach konkursów na najpiękniejszą wieś, zagrodę, gospodarstwo agroturystyczne, często ze środków unijnych. Domy modernizowane są na wzór miejski, okna wymieniane są na niedzielone plastikowe, ściany ocieplane są i pokrywane płaskim tynkiem. Zmiany uczynione wiejskiej architekturze i wiejskiemu krajobrazowi pozostaną na lata i w istotny sposób szkodzą będą zrównoważonemu wizerunkowi turystyki wiejskiej.

Zmiany te następują zarówno na poziomie lokalnym, dokonywane są przez samych mieszkańców wsi w ramach jej modernizacji i wynikają z niskiej świadomości ekologicznej i kulturowej, jak i na poziomie samorządowym, gdzie realizowana polityka „niezrównoważonego” rozwoju zaprzepaścić może szanse na zrównoważony rozwój danego obszaru w przyszłości. I o ile zmiany wywołane przez samych mieszkańców wynikają z ich niewiedzy i niskiej świadomości , to polityka realizowana przez samorządy, wynika z przyjęcia niewłaściwej strategii opartej na założeniach ogólnych dla Polski i nie pasującej do lokalnej odrębności oraz specyfiki, niedoceniają roli turystyki dla lokalnego rozwoju, a także braku kontroli społecznej. Powodują one degradację turystyczną i obniżenie atrakcyjności tego obszaru. Przykładem jest grodzenie lasów, rzek i ich odcięcie od użytkowania turystycznego .

Zrównoważone formy turystyki najbardziej widoczne są na terenach podlegających ochronie (parki narodowe), gdzie założone cele ochronne wymuszają działania i zachowania wśród właścicieli gospodarstw i podmiotów zajmujących się turystyką. Zdecydowanie bardziej niekorzystna sytuacja występuje na pozostałych obszarach wiejskich naszego województwa. Brak nadzoru konserwatorskiego powoduje degradację i niszczenie istotnych dla danego obszaru obiektów zabytkowych, a istniejące przepisy prawne nie gwarantują wymogu ich konserwacji. Podobna sytuacja istnieje przy walorach przyrodniczych i krajobrazie. Zmiany i degradacja krajobrazu nawet w najbardziej atrakcyjnych krajobrazowo rejonach nie powoduje żadnych prawnych skutków i konsekwencji. Przykładem niech będzie chaotyczny rozwój kopalni żwiru w okolicach wzgórz sokólskich.

Dla dalszego zrównoważonego rozwoju turystyki i proekologicznego wizerunku agroturystyki w naszym województwie, niezbędne jest stworzenie polityki dotyczącej długofalowej wizji rozwoju turystyki na wszystkich etapach jej zarządzania, zgodnej z wszystkimi zasadami zrównoważonego rozwoju, gwarantującej iż na wszystkich etapach działania będzie ona realizowana. Potrzebna jest też konkretna pomoc finansowa, a głównie edukacyjna i organizacyjna, aby w szerokim zakresie wpoić zasady zrównoważonej turystyki.

**W działania na rzecz zrównoważonego rozwoju
turystyki włączone powinny być:**

- Instytucje naukowe (szkolące kadry i wypracowujące kierunki i podstawy zrównoważonej turystyki),
- Jednostki samorządowe, (ustalające strukturę zagospodarowania przestrzennego i gwarantujące przyjazne dla środowiska kierunki rozwoju turystyki, dbanie o zahamowanie procesów degradacji krajobrazu kulturowego),
- Podmioty gospodarcze (wdrażające zrównoważoną turystykę na wszystkich etapach tworzenia produktu turystycznego, od transportu do noclegów),
- Mieszkańcy (poprzez edukację na rzecz poparcia określonych działań zabezpieczających posiadany stan zasobów przyrodniczo – kulturowych).

Alternatywnym modelem dla turystyki masowej pozbawionej wielu czynników przyjaznych dla środowiska, w naszym regionie powinna być także ekoturystyka. Ta forma turystyki , nieszkodząca środowisku i uprawiana w zgodzie z zasadami ochrony przyrody, najpełniej odpowiada koncepcji zrównoważonego rozwoju. Pozwala ona na konsekwentną ochronę bioróżnorodności i dziedzictwa przyrodniczo – kulturowego.

Przykładem działań w tym kierunku są szkolenia dla rolników, właścicieli gospodarstw agroturystycznych realizowane przez Stowarzyszenie na Rzecz Ekorozwoju Agro – Grup wspólnie z Podlaskim Stowarzyszeniem Agroturystycznym, mają na celu stworzenie ekologicznego wizerunku podlaskiej agroturystyki. We wszystkich prowadzonych szkoleniach dla rolników z zakresu ekoturystyki wiele miejsca poświęcano tematom związanym z ochroną środowiska przyrodniczego, zachowaniu walorów kulturowych, architektonicznych wsi i rolnictwu ekologicznemu.

Można przyjąć, iż polityka zrównoważonego rozwoju turystyki i tendencje do rozwoju ekoturystyki, mogą mieć pozytywny wpływ na współzależność między środowiskiem przyrodniczym, kulturowym, a turystyką i rozwojem społecznym. Zrównoważona turystyka w coraz większym stopniu stawać się może czynnikiem ekorozwoju Podlasia.

Dziękuję za uwagę